

MAKSYMILIAN JACKOWSKI (1815-1905)

Maksymilian Jackowski

Maksymilian Jackowski (ur. 11 października 1815 w Słupi w powiecie jarocińskim, zm. 14 stycznia 1905 w Poznaniu) – działacz społeczny i gospodarczy, publicysta, syn Józefa i Józefy z domu Brzezińskiej. Po kilkuletnim nauczaniu domowym w wieku 12 lat podjął naukę w poznańskim Gimnazjum św. Marii Magdaleny, którego nie ukończył. W 1834 r. rozpoczął służbę w armii pruskiej, po jej zakończeniu w 1836 r. wrócił do rodzinnego majątku, następnie zaś podjął praktykę agronomiczną w majątku gen. Dezyderego Chłapowskiego w Turwi. W 1838 r. przeniósł się do Żrenicy w powiecie średzkim, gdzie administrował przez następne dwa lata majątkiem Teodora Mańkowskiego. W 1842 r. wyjechał do Rosji, by zająć się administrowaniem, a później dzierżawą majątku Mańkowskiego w Pobereżu Podolskim, przebywał tam przez następne 8 lat. Wówczas to poznał, a następnie poślubił w 1843 r. Marię Lichtneker. W 1850 r. powrócił do Wielkopolski i zakupił od Klemensa Grafowskiego majątek Pomarzanowice w powiecie średzkim, wkrótce też wydzierżawił leżący w sąsiedztwie majątek Głowienka. Wtedy to zaczął coraz intensywniej angażować się w sprawy publiczne, na co wpływ miały niewątpliwie osoby, w kręgu których się obracał, związane z Towarzystwem Rolniczym Średzko-Wrzesińskim, m.in. Mańkowski, Hipolit Trąpczyński, Włodzimierz Wolniewicz. Od samego początku Jackowski brał udział w działalności Towarzystwa, stawiającego sobie za cel podniesienie kultury rolniczej oraz przeciwdziałanie germanizacji i niemieckiej kolonizacji, regularnie publikował też artykuły w jego organie prasowym pt. „Ziemianin”. Był również członkiem Ligi Polskiej powołanej z inicjatywy Augusta Cieszkowskiego, a od 1854 r. prezesem Towarzystwa Pomocy Naukowej w powiecie średzkim. Od początku w swoim majątku wdrażał nowoczesne metody uprawy i prowadził różnego rodzaju doświadczenia i eksperymenty w tym zakresie. W 1861 r. został jednym z członków założycieli Centralnego Towarzystwa Gospodarczego (CTG), stawiającego sobie za cel „zachować drogą nam ziemię w naszym ręku; zaprowadzić na tejże najlepszą i najpiękniejszą kulturę i stan otaczającego nas ludu rolniczego doprowadzić do błogiej pomyślności i oświaty”. W 1863 r. został sekretarzem CTG, wówczas też zaangażował się w pomoc dla powstańców styczniowych. Za tę działalność został aresztowany i osadzony w poznańskiej cytadeli, a następnie berlińskim Moabie. W grudniu 1864 r. po tzw. procesie berlińskim został uwolniony od winy i kary, z powodu braku jednoznacznych dowodów. Po powrocie do domu włączył się w działalność reaktywowanego CTG, w grudniu 1865 r. został członkiem zarządu, a w styczniu 1866 r. sekretarzem generalnym tej organizacji. W tym czasie został też wybrany członkiem poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk, na czele którego stał Karol Libelt. Brał również udział w powołaniu do życia Wyższej Szkoły Rolniczej im. Haliny w Żabikowie. W 1869 r. zaangażował się w działalność Towarzystwa

Moralnych Interesów, założonego przez Ignacego Łyskowskiego. Był autorem programowej broszury Towarzystwa zatytułowanej Rzut oka na nasze zasady, sprawy i potrzeby, w której podejmował problematykę oświaty i wychowania, postulował założenie w Poznaniu uniwersytetu, wskazywał na potrzebę pracy organicznej, występując przeciwko nieprzygotowanym zrywom powstańczym, wreszcie zaś omawiał zagadnienia ekonomiczne. W tym samym 1870 r. ukazała się też jego druga praca pt. Ułomności nasze narodowe i społeczne oraz środki sprostowania tychże, poruszająca analogiczne kwestie. W 1871 r. wraz z grupą osób związanych z CTG powołał do życia pismo „Orędownik”, którego redaktorem naczelnym został Ryszard Szymański, rok później jednak w związku z nieporozumieniami z redaktorem i realizowaną przez niego linią ideową wycofał się z tego przedsięwzięcia. Założył w to miejsce „Gazetę Wielkopolską”, która okazała się być jednak efemerydą. Począwszy od 1868 r. zarząd CTG zaczął coraz mocniej interesować się powstającymi od jakiegoś czasu w Poznańskim kółkami rolniczo-włościańskimi. Na walnym zebraniu CTG, które odbyło się w dniach 27-28 lutego 1873 r., Jackowski został mianowany Patronem kółek rolniczych, którą to funkcję sprawował do 1900 r. Jako Patron kółek rolniczych energicznie zabrał się do pracy, publikując na łamach „Ziemianina” i „Dziennika Poznańskiego” szereg artykułów zawierających praktyczne wskazówki dotyczące zakładania kółek. Sam zaś 31 marca 1873 r. założył kółko w Pobiedziskach. Nawiązał również natychmiast kontakty z Towarzystwem Oświaty Ludowej, które zobowiązało się udzielić pomocy w organizowaniu biblioteczek kółkowych. Następnie na wiosnę 1873 r. założył dwa kolejne kółka, w Gułtowach i Szemborowie, w sierpniu natomiast w Ostrorogu. Na 13 czerwca natomiast zwołał do Poznania radę prezesów już istniejących kółek, na którą przybyło jednakże tylko 8 osób. W sumie w pierwszym roku urzędowania Jackowskiego powstało 18 nowych kółek, łącznie zaś istniało ich 32. W listopadzie 1874 r. rozpoczął wydawanie „Rocznika Kółek Włościańskich”, zawierającego protokół z walnego zebrania kółek, sprawozdania z ich czynności, wykaz realizowanych przedsięwzięć, spisy kółek i ich prezesów oraz przemówienia. Zebrania kółek odbywały się przeważnie raz w miesiącu, z biegiem czasu ich tematyka obejmowała coraz bardziej różnorodne zagadnienia, nie tylko kwestie związane z praktycznym gospodarowaniem, ale i oświatą rolniczą, higieną, handlem, weterynarią, botaniką, geografiami, zaznajamiano na nich też członków kółek z wynalazkami takimi jak mikroskop, barometr, prąd elektryczny, telefon. Jackowski angażował się wówczas również bardzo mocno w propagowanie ubezpieczeń na wsi, osobiście zbierał informacje o towarzystwach ubezpieczeniowych, a w 1876 r. zawarł korzystną dla członków kółek umowę z Magdeburskim Towarzystwem Ubezpieczeniowym, gwarantującą premię od liczby ubezpieczonych. W 1885 r. z jego inicjatywy ustanowiono na walnym zebraniu CTG stanowisko wędrownego nauczyciela dla kółek, które jako pierwszy objął Fabian Chojnacki. W 1889 r. powołał do życia natomiast własny organ prasowy kółek pt. „Poradnik Gospodarski”, którego redaktorem został Antoni Brownsford. Działalność jego nie ograniczała się tylko do terenów Wielkopolski – już pod koniec lat siedemdziesiątych nawiązał kontakty z kółkami włościańskimi na Śląsku, następnie od lat osiemdziesiątych w Galicji. W 1900 r. złożył urząd Patrona ze względu na podeszły wiek i brak sił, wyznaczając na swego zastępcę Józefa Chłapowskiego. Przez 27 lat sprawowania przez niego urzędu liczba kółek wzrosła do 200. Po przekazaniu obowiązków nie zaniechał jednak działalności publicznej angażując się chociażby w działalność Towarzystwa Antyhazardowego, w 1901 r. wydał nawet broszurę pt. Obrazki z życia karcarskiego oraz Towarzystwa Wstrzemięźliwości „Jutrzenka” prowadzącego kampanię antyalkoholową. Zmarł 14 stycznia 1905 r., pochowany został trzy dni później na cmentarzu we Wronczynie.

Rafał Łętocha